א היסטאָרישער קאָנגרעס?

(צו דער דערעפענונג פונ'ם 17טן ציוניסט ישן קאָנגרעס אין באזעל).

פון דר. יצחק שפירא

דינסטאג דעם דרייסיקסטן יוני, אכט אוונט, עפנט זיך אין באזעל דער 17טער ציוניסטישער קאָנגרעס. א היסטאָרישער? — תמיד, פאר אלע קאָנגרעסן, דוכט זיך אונז פאר עפעס אויס, אז דאס מאל וועט ענדלאך קומען די גרויסע וועגדונג; וועט דער ציוניזם ענדלאך אריינגעפירט ווערן אויפן דרך־המלך פון נייע וועגן און מעשים; וועט זיך אנפאנגען א נייע תקופה אויפן וועג פון פארווירקלאכונג — בקיצור, א היסטאָרישער קאָנגרעס, אדער א קאָנגרעס פון גרויסער היסטאָרישער באדייטונג און אזוי ווייטער און ווייטער, אזוי ווי עס נייט שוין דאס וואָרט, ווען עס ווערט געטראָגן פון גלויבן און האָפענונג.

אין עס אפשר דאס ערשטע מאל אין דער געשיכטע פונם ציוניזם, ווען א קאָנגרעס איז נישט פראָקלאמירט געווארן ווי א היסטאָרישע געשעענעניש — און אט דער פאקט איז, ווי מיר דוכט, אין דער העכסטער מאס כאראקטעריסטיש פאר דער איצטיקער ערנסטער לאגע אין דער ציוניסטישער באוועגונג. ס'איז קלאר, אז אביעקטיוו נענומען האט אין דער דער מאנטער כסדר'דיקער איבערשאצונג פון די קומענדיקע קאָנגרעסן געשטעקט א היכש ביסל תמימות און קורצזיכטיקייט — די ווירקלאכקייט האט באוויזן, אז ניט אלע קאָנגרעסן זיינען געווען דאס, ווען מען האט פון זיין דערוואוסט — פון דער אנדערער זייט אבער איז גראד די דאָזיקע תמימות געווען א גרויסער קאפיטאל, ווייל זי איז געווען דער אויסדרוק פון ציוניסטישן מוט, פון פערספעקטיוו און וויל, פון האפענונג און גלויבן.

פעלט איצט, פארן 17טן קאָנגרעס, דאס געפיל פון היסטאָרישער באדייטונג, אבער צום גרויסן באדויערן נעמט זיך דאס נישט דערפון, וואס מיר זיינען געווארן פאַרציוכטיקער אין אונזערע אפשאצונגען, נישט דערפון, וואס מיר האבן זיך אויסגעלערנט אנצוהאלטן די געהיריקע דיסטאנץ צו זאכן און דערשיינונגען — נאר ליידער צוליב דעם, וואס דער ציוניזם האט אין משך פון די לעצטע 2 יאר באקומען א מסוכנ'עס קלאפ אין זיין צענטראלסטן גערוו: אינם סאמע גלויבן פון זיין דעאליזירבאריקייט.

די ציוניסטישע וועלט איז דעפאַ־ ר י ענ ט י ר ט. מען גלויבט ניט מער אין ענגלאנד. מען גלויבט ניט אינם פעלקערבונד. מען גלויבט ניט אין פארשטענדיקונג מיט די אראבער. מען גלויבט ניט אין די איינענע כחות. דאס וואס באוועגט היינט דעם ציוניזם איז ניט דער אקטיווער גלויבן אינם ציוניס־ טישן אידעאל אלס א קאָנקרעט דערגרייכ־ בארער ציל, נאר א צוזאמענזעצונג פון גאר אנדערע באוועגונגען. צום ערשטן איז עס דאס שטיק אידישע ארץ־ישראל, וואס איז דערווייל געקומען אויף דער וועלט און וואס איז שוין א לעבעדיק באשעפעניש פאר זיך. דאס דאזיקע ארץ־ ישראל פאדערט, מאנט און גיט ניט קיין רו, ניט ענטפערן איז פשוט אן אומטעג־ לאכקייט.

דער צווייטער מאמענט איז, וואס מיר קאָנען פשוט ניט שלום מאכן מיטן אידע־ טיקן מצב. מען טוט די לויפנדיקע ציר־ ניסטישע ארבעטן, כדי ווי צו פארבוים־ לען דעם אומגלויבן; כדי איינצושטילן דעם ווייטאג, וואס נאגט אין הארצן און כדי צו פארטויבן די טיטוס־פליג, וואס ענ־ בערט אין מוח.

דער אקטיווער כוח פונם ציוניזם אין היינטיקן טאג איז דער מורא פאר דער אנ־ זיצונג פונם קאָנגרעס אין אינגאנצן גע־ ווידמעט צו צוויי רעפעראטן, וואס וועלן זיך לחלוטין נ י ט פארנעמען מיט דעם נעשעפטסמעסיקן סדר־היום פונם קאָנ־ גרעס און וואס וועלן כמעט האבן דעם כאראקטער פון א ריין קולטורעלער אונ־ טערנעמונג. מיר מיינען דעם רעפעראט פון חיים נחמן ביאליק אויף דער טעמע: "וואס איז ארץ־ישראל פאר די גלות לעגדער?" און דעם רעפעראט פון לעאָן מאצקין איבער: "דער ציוניזם און די ענגלענדווארט פונם אידישן פאלק". שוין ציוניסטישע קאָנגרעסן נישט נעהאלטן געווארן. אפשר זיינען זיי אין די ערשטע יאר נאך דער באלפור דעקלאראציע טא־ קע נישט נויטיק געווען. אבער די לעצטע פאר יאר האבן באוויזן, אז דער שטיל־ שטאנד אין דער ציוניסטיקער פארטיפונג פונם ציוניזם טראגט אין זיך א גרויסע סכנות. אויף יעדן פאל: אין איצטיקן מאמענט נויטיקט זיך דער ציוניזם גיכער אין דער צוריקגעזעצונג פון זיין מאָראַ־ לישן פאטאס אין פון זיין וויזיאָנערער קראפט, איידער די קליינסטע פאליטישע עצות אין פינאנציעלע קאמביניאציעס.

ווייל אזוי לאנג דער צונאנג צום ציו־ ניזם מצד ענגלאנד און דעם פעלקער־בונד וועט בלייבן אזוי ווי ער איז איצט, אזוי לאנג וועט ניט געמען קיין סוף צו אונ־ זערע פאליטישע צרות. צום ערשטן מוז זיך ענדערן דער צונאנג צום ציוניזם אין דער ריכטונג פון א וועלט פראבלעם, א פראבלעם, וואס שטעלט זיך פאר איינע פון דער וועלט גרעסטע נויטן, איינע פון דער וועלטס גרעסטע טראגעדיעס. אזא ענדערונג וועט אבער ניט פארקומען פון

נ י י א ו נ נ . דער ציוניזם מוז צו־ ריק באקומען זיין גרויסע וויזיע: עס מוז באנייט ווערן דער גלויבן אין דער רע־ אליזירבאריקייט פונם ציוניזם על אפם וועל חמתם פון אלע שווערקייטן. עס מוזן פון דאס ניי אויפפלאקערן סיי דער אמא־ ליקער ליידנשאפטלאכער ציוניסטישער ווילן און סיי דער מאראלער פאטאס, וואס בילדעט פון תמיד אן דעם יסוד פון אונ־ זער באוועגונג.

אונזער קאמף פארן ציוניזם מוז דער־ הויבן ווערן צו א קאמף פאר דער העכס־ טער גערעכטקייט און דער גלויבן אין דער ציוניסטישער פארווירקלאכונג ווי דער גלויבן אינם נצחון פונם העכסטן גוטס.

אט אין וואס דער ציוניזם נויטיקט זיך אין איצטיקן מאמענט — און ס'איז טא־ קע דערפאר זייער גוט, וואס די ערשטע זיצונג פונם קאָנגרעס אין אינגאנצן גע־ ווידמעט צו צוויי רעפעראטן, וואס וועלן זיך לחלוטין נ י ט פארנעמען מיט דעם געשעפטסמעסיקן סדר־היום פונם קאָנ־ גרעס און וואס וועלן כמעט האבן דעם כאראקטער פון א ריין קולטורעלער אונ־ טערנעמונג. מיר מיינען דעם רעפעראט פון לעאָן מאצקין איבער: "דער ציוניזם און די ענגלענדווארט פונם אידישן פאלק". שוין ציוניסטישע קאָנגרעסן נישט געהאלטן געווארן. אפשר זיינען זיי אין די ערשטע יאר נאך דער באלפור דעקלאראציע טא־ קע נישט נויטיק געווען. אבער די לעצטע פאר יאר האבן באוויזן, אז דער שטיל־ שטאנד אין דער ציוניסטיקער פארטיפונג פונם ציוניזם טראגט אין זיך א גרויסע סכנות. אויף יעדן פאל: אין איצטיקן מאמענט נויטיקט זיך דער ציוניזם גיכער אין דער צוריקגעזעצונג פון זיין מאָראַ־ לישן פאטאס אין פון זיין וויזיאָנערער קראפט, איידער די קליינסטע פאליטישע עצות אין פינאנציעלע קאמביניאציעס.

ווייל אזוי לאנג דער צונאנג צום ציו־ ניזם מצד ענגלאנד און דעם פעלקער־בונד וועט בלייבן אזוי ווי ער איז איצט, אזוי לאנג וועט ניט געמען קיין סוף צו אונ־ זערע פאליטישע צרות. צום ערשטן מוז זיך ענדערן דער צונאנג צום ציוניזם אין דער ריכטונג פון א וועלט פראבלעם, א פראבלעם, וואס שטעלט זיך פאר איינע פון דער וועלטס גרעסטע נויטן, איינע פון דער וועלטס גרעסטע טראגעדיעס. אזא ענדערונג וועט אבער ניט פארקומען פון

זיך אליין; זיכער וועט זי אויך ניט קו־ מען פון דרויסן. מיר מוזן נאכאמאל אנ־ פאנגען פון בראשית: מיר מוזן טיף איפאקערן דעם וועלט־געוויסן און אים ווינגען, זיך צו פארטראכטן וועגן אונ־ זערע נויטן. מיר מוזן נאכאמאל קומען צור דער וועלט מיט אונזערע חשבונות, וועקסלען און מאנונגען. אבער דערצו איז נויטיק, אז מיר אליין זאלן גלויבן אין דער אויבערשטער גערעכטקייט פון אונ־ זערע פאדערונגען, אין נויטיק די עמצ־ אנעלע און מאראלישע באנייאונג פונם ציוניזם.

פאר מיר איז ניט קיין ספק, אז פרי־ער אדער שפעטער וועט די דאָזיקע באַ־ נייאונג מוזן קומען. ווייס ס'איז פשוט נישטא קיין אנדערער אויסוועג: ווייל אלע אנדערע לייזונגס־פארזוכן פונם אידישן פראבלעם האבן לחלוטין באנקראטירט. יא, קיינמאל איז זייער אויסזיכסלאזיגקייט נישט געווען אזוי בולט, ווי גראד אין די טעג פון ציוניסטישער אפגעשוואכקייט, און קיינמאל נאך איז די ריכטקייט פון פינסקערס אנאליז וועגן אונזער לאגע אין דער וועלט ניט אזוי באשטעטיקט געווא־ רען ווי גראד אין אנדערע יאָרן. אבער די לאגע אינם ציוניזם טראגט אין זיך א גרויסע סכנות, אז אין דער ריכטונג פון פרחה נשמתה טאר לאנג נישט דויערן. און דער־ פאר: איך דערווארט נישט פונם קאָנ־ גרעס, אז ער זאל אונז ברייענען גרויסע אויבערראשונגען אויפן עבעיס פון פאָלי־ טיק און פינאנצן, אבער עס וועלט געווען א גרויסער קלאפ, ווען ער וועלט אויף נישט געגעבן דעם אויסטאקט צו דער דערהויבונג פונם ציוניזם אויס זיין איצ־ טיקער אינטוייטיקסטער שפלות אין גע־ פאלנקייט.

ביאליקס און מאצקינס רעפעראטן, ווי אין איינלייטונג פון דער קאָנגרעס ארבעט באראכטשיט צו דער האפענונג, אז דער קאָנגרעס וועט שטיין אונטערן איינדרוק פון א גרויסן חשבון הנפש. איז בלויז צו ווינשן, אז ער זאל זיין וואס גרינדלאַ־ כער און טיפער און אז ער זאל אריינלייגן זיין חותם נים בלויז אויף די מיטגלי־ דער פונם קאָנגרעס, נאר אויף די הארכ־ דיקע מיליאָנען פונם אידישן פאלק.

דער גורל פון דער ציוניסטישער באַ־ וועגונג ליגט איצט ניט אין די הענט פון פינאנסרן און פאליטיקער, נאר ביי דיר מענשן פון ריישט — און אויב זיי וועלן טאָן זייער שליחות, דאן איז געמאלט, אז דער איצטיקער 17טער קאָנגרעס זאל נאך ווערן א היסטאָרישער קאָנ־ גרעס.

ביי די אמעריקאנער חלוצים אין א"י

פון ז. קאַטלער

א גרופּע אמעריקאנער חלוצים אין ארץ ישראל

"די יענקים אר קאמינג"! (די יענקים קומען). — אט דעם רוף הערט מען איצט ניט אין פראנקרייך, נאר אין ארץ־ישראל, וואו די ערשטע גרופּע פון אמעריקאנער חלוצים איז אנגעקומען מיט פיר מאנאטן צוריק פון דערטראָיס, מישיגען, אויבן איז א בילד פון די יענקי חלוצים, וועלכע ארבעטן אויבן אויף נאציאנאל פאנד לאנד אין גניגר, צווישן חיפה און נצרת. זיי מאכנען דעם "האראַ מאנע" ניט ערגער ווי די חלוצים פון אייראָפּע.

עס איז געווען אין מאנאט אפריל, הייר־ יאר. זאלבע־פירט האבן מיר באריכטן דעם אינישן נאציאנאלן באדן אין עמק יזרעאל און באזוכט די אידישע יישובים דארט. אין דער גרופּע האבן זיך געפונען די וויצע־ פרעזידענטן פון דער הרסה אין די פאר־ איינינטע שמאמן, מיס פוריל פרענקלין, פון שיקאגא, און צוויי אנדערע פרויען.

מיר זיינען נעקומען נאכמיטאג אין גניגר (גינעגאר), א אידישער ישוב אויפ'ן באדן פונ'ם אידישן נאציאנאל פאנד, אויף איי־ נעם פון די בערג, וועלכע זיינען באקאנט אין תנ"ך מיט'ן מיטאל "חרושת הגויים". באזוכנדיק די הייזער פון דער גניגר'ער קבוצה זיינען מיר ארויף אויף א טעראסע און . . .

פאר אונזערע אויגן האט זיך ברייט אנט־ פלעקט דער גאנצער מזרח טייל פונ'ם אי־ דיישן עמק יזרעאל, מיט זיינע אזוי פיל שיינע, רייכפארביקע און אויגן־בלענדנדי־ גע נעאקערטע, פארזייטע, שפראצנדיקע, וואקסנדיקע און בליענדיקע לאנקעס און פעלדער, און צווישן זיי זיי פארשיידענע "אלטע" און נייע אידישע יישובים. זייערע ווייסע נעביידעס מיט רויטע דעכער, ארום־ גערינגלט מיט גרינע גארטנס, טונקל־גרי־ נע ביימער און סעדער.

און צווישן די הייזער, גארטנס און סע־ דער און אויף די לאנקעס און פעלדער האט געשוויבלט און געגריבלט מיט מענשן, חלו־ צים און חלוצות אין די הונדערטער, וועל־ כע האבן זיך רק באוועגט, געטאן און גע־ ארבעט.

די האבן די גארטנס געפאלעט, אדער די ביימער און סעדער געריינינקט; יענע האבן געקאסעט אדער געשניטן; אנדערע האבן דאס געקאסעטע און געשניטענע צוזאמענ־ געליינט אין הויפנס צי גאר אויף וועגן.

מיט איינעם וואָרט: א פרעכטיק און צויבערלאך בילד, וואס פארכאפּט יעדעס אויג און מאכט שטארקער צו קלאפּן יעדעס הארץ, אפילו פון דעם, וואס האט דאס שיינע און פרעכטיקע בילד שוין ניט איינ־ מאל געזעען.

פארשטייט זיך אז די פרויען האבן גע־ נאפט. זיי האבן זייערע אויגן ניט געקענט אפרייסן פון דעם בילד, און פון גרויס איבערראשונג און באגייסטערונג האבן זיי ניט אויפגעהערט אויסרופן נאכאנאנד: וואונדערבאר! וואונדערבאר!

— איך קענט דא ביי אונז זעען נאך א גרעסערן וואונדער,— האט אונזער וועג־ ווייזער, א חבר פון דער גניגר־קבוצה, זיך געוועגדעט צו מיינע מיטרייזנדע פרויען.

— וואס, צום ביישפיל? — האבן די פרויען אויסגערופן מיט גרויס נייגעריקייט

— א קבוצה (גרופּע) פון ריין אמעריקאנער חלוצים און חלוצות וועלכע ארבעטן דא אזוי שווער ווי מיר! — האט דער וועגווייזער געענטפערט.

— וואו? — האבן די דריי פרויען אויס־ גערופן ווי איין מענש זייער פארוואונדערט

— אט דא, אויפ'ן זעלבן באַרג, אבער העכער ארויף!

— וועט איר פליייכט זיין אזוי גוט און אונז ש ו י ן ברייענען אהין? — האבן די דריי פרויען זיך ממש געבעטן ביי אים.

— מיט דעם גרעסטן פארגעניגן!

נעזאגט און געטאן.

גלייך געפרעגט אין וועלכער שפּראך מיר קענען מיט אים ריידן: העברייאיש אדער ענגליש. און ווען ער האט זיך דערוואוסט, אז איינע פון אונזערע פרויען איז אביסל "שטומפּיק אויף דער עבריי", האט ער גלייך אנגעהויבן ריידן צו אונז ענגליש, מיט אן עכט אמעריקאנעם "ריש".

— קענען מיר זעען אונזערע לאנדסלייט און אייערע חברות און חברים פון דע־ טראיט? — האבן מיר ביי אים געפרעגט.

— מיט דעם גרעסטן פארגעניגן.

— אט דא, אויפ'ן זעלבן באַרג, אין א גרויסן פון דעם בילד, און פון גרויס אויבערראשונג און באגייסטערונג האבן זיי אויפגעהערט אויסרופן נאכאנאנד: וואונדערבאר! וואונדערבאר!

— איך קענט דא ביי אונז זעען נאך א גרעסערן וואונדער,— האט אונזער וועג־ ווייזער, א חבר פון דער גניגר־קבוצה, זיך געוועגדעט צו מיינע מיטרייזנדע פרויען.

— וואס, צום ביישפיל? — האבן די פרויען אויסגערופן מיט גרויס נייגעריקייט

— א קבוצה (גרופּע) פון ריין אמעריקאנער חלוצים און חלוצות וועלכע ארבעטן דא אזוי שווער ווי מיר! — האט דער וועגווייזער געענטפערט.

— וואו? — האבן די דריי פרויען אויס־ גערופן ווי איין מענש זייער פארוואונדערט

אן איינדרוקספולע אויסשטעלונג

(צו דער נאר וואס פארענדיקטער י. 5. פּרץ שול אויסשטעלונג)

פון מאָריס גוסין

. . . "לאה'לע, מיר מאכן א סך שיינע זאכן אין קינדער גארטן, מיס גא־ רעליק ביינקט נאך דיר, ווען וועסטו קו־ מען?

"לאה'לע, ניט אלע קינדער שרייבן צו דיר. מיר נייען אלע טאג אין פארק. מיר ביינקען נאך דיר, מיס באַראַדיצקי שות און עס איז אומעגלאך איבערצו־ נעבן דאס אין דעמאָלן אין א קורצן צייט־ טונג ארטיקל. אזעלכע אויסשטעלונגען דארף מען ניט נאר זעען נאר מען דארף זיך נעמען צייט צו שטודירן דאס.

אין פארלויף פון דער צייט פון דער אויסשטעלונג האב איך עטלאכע מאל באטראכט די ספּעציעלע אויסשטעלונג פון דער אידישער פּרעסע פון גאר דער וועלט, און יעדן מאל ווען איך בין ארויף אויף דער בינע האט מיר אנגעהייבן צו שווינד־ לען אין מיינע אויגן פון דער גרויסער צאל צייטונגען וואס די קינדער האבן צוזאמענגעשלעפּט פון כמעט דעם גרעס־ טען טייל פון דער וועלט.

איך האב געזען אין דעם דאזיקן בכבוד'יקן ווינקל 53 אידישע צייטונגען, טעגלאכע און וועכנטלאכע, און אנדערע פעריאָדישע אויסגאבן.

איך האב געזען קאפּיעס פון די בריוו וואס די קינדער האבן געשריבן דירעקט אין די פארשיידענע רעדאקציעס איבער גאר דער וועלט און די ענטפערס פון די רעדאקציעס צו די קינדער. איך האב גע־ וואַרפן מיינע אויגן אין אלע ווינקלען און איך האב געזען צייטונגען און זשור־ נאלן פון די פאראייניקטע שטאטן, קאַ־ נאדע, ליטע, לעטלאנד, ארגענטינע, בראַ־ זיל, דייטשלאנד, קובא, ענגלאנד, עסט־ רייך, רומעניע, מעקסיקא, ארץ־ישראל, פראנקרייך, לאנד־פארבאנד, פּולן, אוראַנ־ נאווייי, דרום אפריקע, בעלגיע, עסט־ לאנד און טשעכאָסלאוואקיע, און די צייטונגען און זשורנאלן זיינען פון פאר־ שיידענע ריכטונגען און אינהאלטן. און לויט מיין מיינונג דארפן א סך דערוואוקס סענע (איך בין איינער פון זיי) דאנק באר זיין די קינדער פון דער י. 5. פּרץ שול פאר דער געלעגנהייט וואס זיי האב־ בען אונז געגעבן כאטש אויבן־אויף צו באקאנען זיך מיט דעם גרעסטן טייל פון דער אידישער פּרעסע פון גאר דער וועלט.

איך וויים ניט צו די שול פארלאנגט עס, אבער איך קאן זיך נים צוריקהאל־ טען צו זאגן, אז די פּרץ שול פארדינט דעם גרעסטן לויב־געזאנג פאר דער איס־ פּאזאנטער אויסשטעלונג וואס איז באמת א דעמאָנסטראציע פון זיבעצן יאר שול־ ארבעט. אמת, די אויסשטעלונג איז א רעזולטאט פון דער ארבעט פון בלויז איין שול־יאר, אבער דאס וואלט ניט געפאנט דערגרייכט ווערן אין איין יאר צייט, ווען הינטער דעם יאר וואלטן ניט געלעגן נאך ז ע כ צ ן יאר. זעכצן שוועדע יארן פון אנשטריינגונג און קאמף מצד דער גרופּע פרצ'יסטן וועלכע זיינען געשטאנען שטאל און אייזן אין זיי האבן מיט ביטע־ דער עקשנות באזיגט אלע שוועריקייטן און אפגעראטן אלע דערנער פון דעם וועג צו דער פּרץ־שול.

שרייבנדיק די דאזיקע שורות פיל איך אויף זיך א באזונדער אחריות. דער טעם פון שווערקייטן איז מיר ניט פרעמד.... און וויל די דאזיקע אויסשטעלונג איז א רעזולטאט פון גרויסע שווערקייטן, א קאלעקטיווע שאפונג פון עקשנות און וויל, פיל איך, אז וויסיל איך זאל ניט זאגן וועגן דער אויסשטעלונג וועל איך זיך אלץ ניט קאנען דערגרונטעווען אין יעדן ווינקעלע פון איר גרויסער באדייטונג, און עס וועט זיך מיר בשום אופן ניט אייג־ נען אריסצוברייינגען אין דער עפנט־ לאכקייט א קליינעם טייל פון איר גרויסן ווערט.

זאל די אויסשטעלונג דיינען פאר א מאנער צו די לעטערן וועמעס קינדער עס לערנען אין דער פּרץ־שול, אז זיי זאלן באצאלן כאטש א קליינעם טייל פון דעם גרויסן חוב וואס זיי זיינען שולדיק דער שול פאר דער גוטער בעלענהייט וואס זי ניט צו זייערע קינדער באריכטערנדיק זיי גייסטיק. דעם חוב זאלן זיי צאלן צו זיך אליין, פאר זייערע קליינע קינדערס ווענן, דורך קאפּעפּעראציע, וואס די שול פארוואלטונג און לערער בעטן ביי זיי.

די אויסשטעלונג האט באוויזן, אז די י. 5. פּרץ שול איז א אייריש וועלטלאכע שול — אויב ניט פולקאמען — נייט זי אויף דעם דאזיקן וועג.

אפשר וועט אימיצער פרעגן: נו, אז וואס הערט זיך מיט חסרונות? איז דען די שול און די אויסשטעלונג לויטער מעלה? וועל איך אויף דעם ענטפערן: אז מיר זיינען קיינער ניט פריי פון חסרונות, און וואַרשיינלאך האט אפשר די פּרץ־שול אויך געוויסע חסרונות, אבער די פּרץ שול באר־ זיצט אין זיך די גרויסע מעלה וואס זי זוכט אויף זיך אליין חסרונות, און די נאענטע מענשן ביי דער שול וויסן די חסרונות בעסער פון מיר און פון אן אנ־ דערן און, אז זיי זוכן וועלן זיי מסתמא געפינען, און זיי וועלן אליין מאכן די נויטיקע אפּעראציעס, כאטש זיי האבן אויף ניט מורא פאר ערלאכער קריטיק, ווען איינער טוט דאס נאר מיט ערלאכע אב־ זיכטן.

ווי נעזאגט, די אויסשטעלונג איז גע־ ווען פון אזא גרויסן פארנעם, אז עס איז פשוט ריזיקאליש צו שרייבן "אן אפּשאַ־ צונג פון דער י. 5. פּרץ שול אויסשטע־ לונג". איך וואלט ניט געצווייפלט צו זאגן, אז אין האלב צענדליק גרעסערע אר־ טיקלען געשריבן פון פינף פארשיידענע מענשן מיט, נאטירלאך, באזונדערע אייג־ דרוקן, וואלט אפשר קוים געלונגען צו וואַרפן א בלאסן ליכט פון בלויז א טייל פון די ארבעטן.

אין איין צייטונגס ארטיקל בין איך ניט דער מייסטער אפּצושאצן דעם פולן ווערט פון דער פּרץ שול אויסשטעלונג, פיירן איך זאל זיך צופרידנשטעלן מיט איין שטריך פון מיין פען און אנשרייבן: וואונדערבאר!!!

קאנאדע; קינסטלערישע אויסדריקן און — ניין, איך נעם זיך ניט אונטער אפּר־ לו צו מאכן א פארזוך און פּרואוון אי־ בערגעבן וואס די אויסשטעלונג שטעלט מיט זיך פאר, ווייל די אויסשטעלונג איז געווען א דייזיקע ארבעט געשאפן פון א קאלעקטיוו פון איבער זעקס הונדערט נע־ שות און עס איז אומעגלאך איבערצו־ נעבן דאס אין דעמאלן אין א קורצן צייט־ טונג ארטיקל. אזעלכע אויסשטעלונגען דארף מען ניט נאר זעען נאר מען דארף זיך נעמען צייט צו שטודירן דאס.

אין פארלויף פון דער צייט פון דער אויסשטעלונג האב איך עטלאכע מאל באטראכט די ספּעציעלע אויסשטעלונג פון דער אידישער פּרעסע פון גאר דער וועלט, און יעדן מאל ווען איך בין ארויף אויף דער בינע האט מיר אנגעהייבן צו שווינד־ לען אין מיינע אויגן פון דער גרויסער צאל אויגן פון דער גרויסער אינגאנצן אין אלע ווינקלען פון דער וועלט.

איך האב געזען אין דעם דאזיקן בכבוד'יקן ווינקל 53 אידישע צייטונגען, טעגלאכע און וועכנטלאכע, און אנדערע פעריאָדישע אויסגאבן.

איך האב געזען קאפּיעס פון די בריוו וואס די קינדער האבן געשריבן דירעקט אין די פארשיידענע רעדאקציעס איבער גאר דער וועלט און די ענטפערס פון די רעדאקציעס צו די קינדער. איך האב גע־ וואַרפן מיינע אויגן אין אלע ווינקלען און איך האב געזען צייטונגען און זשור־ נאלן פון די פאראייניקטע שטאטן, קאַ־ נאדע, ליטע, לעטלאנד, ארגענטינע, בראַ־ זיל, דייטשלאנד, קובא, ענגלאנד, עסט־ רייך, רומעניע, מעקסיקא, ארץ־ישראל, פראנקרייך, לאנד־פארבאנד, פּולן, אוראַנ־ נאווייי, דרום אפריקע, בעלגיע, עסט־ לאנד און טשעכאָסלאוואקיע, און די צייטונגען און זשורנאלן זיינען פון פאר־ שיידענע ריכטונגען און אינהאלטן. און לויט מיין מיינונג דארפן א סך דערוואוקס סענע (איך בין איינער פון זיי) דאנק באר זיין די קינדער פון דער י. 5. פּרץ שול פאר דער געלעגנהייט וואס זיי האב־ בען אונז געגעבן כאטש אויבן־אויף צו באקאנען זיך מיט דעם גרעסטן טייל פון דער אידישער פּרעסע פון גאר דער וועלט.

איך וויים ניט צו די שול פארלאנגט עס, אבער איך קאן זיך ניט צוריקהאל־ טען צו זאגן, אז די פּרץ שול פארדינט דעם גרעסטן לויב־געזאנג פאר דער איס־ פּאזאנטער אויסשטעלונג וואס איז באמת א דעמאָנסטראציע פון זיבעצן יאר שול־ ארבעט. אמת, די אויסשטעלונג איז א רעזולטאט פון דער ארבעט פון בלויז איין שול־יאר, אבער דאס וואלט ניט געפאנט דערגרייכט ווערן אין איין יאר צייט, ווען הינטער דעם יאר וואלטן ניט געלעגן נאך ז ע כ צ ן יאר. זעכצן שוועדע יארן פון אנשטריינגונג און קאמף מצד דער גרופּע פרצ'יסטן וועלכע זיינען געשטאנען שטאל און אייזן אין זיי האבן מיט ביטע־ דער עקשנות באזיגט אלע שוועריקייטן און אפּגעראטן אלע דערנער פון דעם וועג צו דער פּרץ־שול.

שרייבנדיק די דאזיקע שורות פיל איך אויף זיך א באזונדער אחריות. דער טעם פון שווערקייטן איז מיר ניט פרעמד.... און וויל די דאזיקע אויסשטעלונג איז א רעזולטאט פון גרויסע שווערקייטן, א קאלעקטיווע שאפונג פון עקשנות און וויל, פיל איך, אז וויסיל איך זאל ניט זאגן וועגן דער אויסשטעלונג וועל איך זיך אליין ניט קאנען דערגרונטעווען אין יעדן ווינקעלע פון איר גרויסער באדייטונג, און עס וועט זיך מיר בשום אופן ניט אייג־ נען אריסצוברייינגען אין דער עפנט־ לאכקייט א קליינעם טייל פון איר גרויסן ווערט.

זאל די אויסשטעלונג דיינען פאר א מאנער צו די לעטערן וועמעס קינדער עס לערנען אין דער פּרץ־שול, אז זיי זאלן באצאלן כאטש א קליינעם טייל פון דעם גרויסן חוב וואס זיי זיינען שולדיק דער שול פאר דער גוטער בעלענהייט וואס זי ניט צו זייערע קינדער באריכטערנדיק זיי גייסטיק. דעם חוב זאלן זיי צאלן צו זיך אליין, פאר זייערע קליינע קינדערס ווענן, דורך קאפּעפּעראציע, וואס די שול פארוואלטונג און לערער בעטן ביי זיי.

די אויסשטעלונג האט באוויזן, אז די י. 5. פּרץ שול איז א אייריש וועלטלאכע שול — אויב ניט פולקאמען — נייט זי אויף דעם דאזיקן וועג.

אפשר וועט אימיצער פרעגן: נו, אז וואס הערט זיך מיט חסרונות? איז דען די שול און די אויסשטעלונג לויטער מעלה? וועל איך אויף דעם ענטפערן: אז מיר זיינען קיינער ניט פריי פון חסרונות, און וואַרשיינלאך האט אפשר די פּרץ־שול אויך געוויסע חסרונות, אבער די פּרץ שול באר־ זיצט אין זיך די גרויסע מעלה וואס זי זוכט אויף זיך אליין חסרונות, און די נאענטע מענשן ביי דער שול וויסן די חסרונות בעסער פון מיר און פון אן אנ־ דערן און, אז זיי זוכן וועלן זיי מסתמא געפינען, און זיי וועלן אליין מאכן די נויטיקע אפּעראציעס, כאטש זיי האבן אויף ניט מורא פאר ערלאכער קריטיק, ווען איינער טוט דאס נאר מיט ערלאכע אב־ זיכטן.

ווי נעזאגט, די אויסשטעלונג איז גע־ ווען פון אזא גרויסן פארנעם, אז עס איז פשוט ריזיקאליש צו שרייבן "אן אפּשאַ־ צונג פון דער י. 5. פּרץ שול אויסשטע־ לונג". איך וואלט ניט געצווייפלט צו זאגן, אז אין האלב צענדליק גרעסערע אר־ טיקלען געשריבן פון פינף פארשיידענע מענשן מיט, נאטירלאך, באזונדערע איינ־ דרוקן, וואלט אפשר קוים געלונגען צו וואַרפן א בלאסן ליכט פון בלויז א טייל פון די ארבעטן.

אין איין צייטונגס ארטיקל בין איך ניט דער מייסטער אפּצושאצן דעם פולן ווערט פון דער פּרץ שול אויסשטעלונג, פיירן איך זאל זיך צופרידנשטעלן מיט איין שטריך פון מיין פען און אנשרייבן:

וואונדערבאר!!!

ארום דער מאונט כרמל קליניק

דער קליניק באריכט פאר מאי מאָנאַט ווייזט אז 161 פּאציענטן האבן זיך רעגיס־ טרירט און זיי זיינען אלע באהאנדלט גע־ ווארן: 69 פּאציענטן זיינען באהאנדלט געווארן מיט פיסיא און עלעקטרא טהע־ ראפּי; 6 עקס־רעיס זיינען גענומען גע־ ווארן; 5 מאנסיל אפּעראציעס זיינען גע־ מאכט געווארן, ווי אויך לאבאראטאריע טעסטן.

* * *

א גרויסע אונטערנעמונג ווערט גע־ פלאנט עס זאל דורכגעפירט ווערן אין קליניק איקן דער נאענטער צוקונפט. דער קאמיטעט האפט דורכצופירן א געלונגע־ נע אונטערנעמונג וואס וועט זיך לאנג געדיינקען.

א גרופּען בילד

מעק: — ביזט שוין אמאל פאטאגראַ־ פירט געווארן?

דזשעק: — נאר איינמאל, אבער בלויז אין א גרופּ בילד.

מעק: — ווער נאך איז געווען אויפן בילד חוץ דיר?

דזשעק: — צוויי דעטעקטיווס.

ווירדיקן משה (סאלאוויטשיק) די פאלנ־ דיקע איינצלהייטן איבער דער דעטראיטער קבוצה פון חלוצים און חלוצות, וואס ער איז איינער פון אירע גרינדער און אנפירער

פאראן אין דעטראיט א תלמוד־תורה וועמעס פרינציפּאל און לערער זיינען ניט בלויז גוטע פעדאגאגן, נאר אויך זייער גר־ טע און טרייע אידן. האבן זיי אין די הער־ צער פון זייערע שילער און שילערנס איינ־ געפלאנצט אזא הייסע ליבע צו אונזער פאלק און לאנד, וועלכעס ווארט אויף אונז שוין צוויי טויזנט יאר, אז פיר פון אירע בעסטע שילער און שילערנס, צווישן זיי אויך, אונזער משה סאלאוויטשיק, האבן זיך צוריק מיט פינף יאר אראנזירט אין א גרופּע "החלוץ" מיט'ן צוועק צו קומען אין ארץ־ישראל און מיט איינענער מי מיטהעלפן אין איר אויפבוי.

בין צוריק בערך צוויי יאר אין די גרופּע געוואקסן פון פיר צו צוועלף מיטגלידער וועלכע האבן גענומען א קורצן קורס אין אגריקולטור, אין אגריקולטורעלן קאָלעדזש פון מישיגאן סטייט, און צוריק מיט פיר מאנאטן זיינען זיי געקומען אין ארץ־יש־ ראל, וואו, ביז מ'וועט זיי קאלאניזירן, אר־ בעטן זיי דערווייל צוזאמען מיט דער קבו־ צת הצפון אין דעם באלפור וואלד, און . . .

אט זיינען מיר שוין אויפ'ן שפּיץ. צוויי שען די ריין אמעריקאנער חלוצים און חלו־ צות, געקליידעט ווי ריכטיקע הינע חלוצים און חלוצות, אנגעטאן אין די גרויסע און ברייטע מעקסיקאנער שטרוועגע העסט, וואס באשיצן פון דער הייסער זון, זיינען אלע געבויגן איבער זייער ארבעט ארום די יונגע בוימעלאך אין דעם באלפור וואלד.

מיר באגריסן זיי מיט דעם ארץ־ישראל־ דיקן "שלום" ווי אויך מיט דעם אמעריקא־ נער "האו דו יו דו" און זיי ענטפערן אונז מיט "שלום".

אבער אז מיר פּראוון פארבינדן מיט זיי א געשפּרעך שטעלט זיך אויף א יונג מיידעלע און מיקס א ליבן שמייכל אנטשול־ דיקט זי זיך און פרעגט ביי אונז:

— הייליק איז אונזער ארבעט און נאך הייליקער איז אונזער ליבער נאציאנאל־ פאנד, וועלכער צאלט אונז פאר דער אר־ בעט. מענן מיר דען מספיק זיין אזא הייל־ קע ארבעט מיט א וואבעריק שמועס?

— מיר ווילן דאך אבער שמועסן מיט אייך, ליבע שוועסטער און ברידער, — האבן זיך מיינע פרויען געבעטן רחמים.

— טא, ווייסט איר וואס? — דער־ קלערט משה — קומט צו אונז אין אונזע צו סאפּער, אין אויב איר ווילט קענ